

Apoenska struktura i kupovna snaga hrvatske kune

Deskari, Igor

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:145:185006>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-18**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Ekonomski fakultet u Osijeku
Preddiplomski studij Financijski menadžment

Igor Deskar

Apoenska struktura i kupovna snaga hrvatske kune

Završni rad

Osijek, 2021.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Ekonomski fakultet u Osijeku
Preddiplomski studij Financijski menadžment

Igor Deskar

Apoenska struktura i kupovna snaga hrvatske kune

Završni rad

Kolegij: Monetarne financije

JMBAG: 0079027844

e-mail: ideskar@efos.hr

Mentor: Izv. prof. dr. sc. Ivana Bestvina Bukvić

Osijek, 2021.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Faculty of Economics in Osijek
Undergraduate Study Financial management

Igor Deskar

Denomination Structure and Purchasing Power of Croatian kuna

Final paper

Osijek, 2021.

IZJAVA

O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI, PRAVU PRIJENOSA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA, SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je završni rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).
4. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta: Igor Deskar

JMBAG: 0079027844

OIB: 57138987574

e-mail za kontakt: deskar.igor@kbco.hr

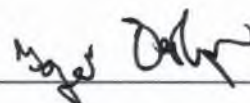
Naziv studija: Preddiplomski studij financijski menadžment

Naslov rada: Apoenska struktura i kupovna snaga hrvatske kune

Mentor/mentorica rada: Izv. prof. dr. sc. Ivana Bestvina Bukvić

U Osijeku, 06. 09. 2022. godine

Potpis

Apoenska struktura i kupovna snaga hrvatske kune

SAŽETAK

Ovaj rad će u uvodnom dijelu ukratko prikazati novčani sustav Republike Hrvatske. Predstavit će povijest hrvatskog novca prije uvođenja same kune koja je danas zakonsko sredstvo plaćanja na teritoriju Hrvatske. Veća pažnja je dana kovinskom novcu gdje su analizirane karakteristike pojedinog apoena kao što su sastav, veličina, tolerancija ili dopuštena odstupanja. U okviru rada su prikazani rezultati analize broja izdanih kovanica u razdoblju od 2017. do 2021. godine te je prikazan rezultat procijene emisijske dobiti izdanja kovanica u 2021. godini. Pritom je postavljeno istraživačko pitanje koje propituje mogućnosti za uspješnijim gospodarenjem emisijama gotovog novca u smislu mogućnosti racionalizacije izdanja pojedinih apoena te povećanja emisijske dobiti.

U okviru rada je također analizirana struktura apoenskog niza kako kovinskog tako i papirnog novca koji je u optjecaju, dakle izvan trezora HNB-a i gotovinskih centara.

Budući da je cilj ovog rada bio i ocijeniti kupovnu snagu novca te stabilnost kretanja intervalutarne vrijednosti hrvatske kune u odnosu na ostale valute kao što su euro, dolar i druge u radu su prikazani i rezultati analize intervalutarne vrijednosti hrvatske kune u odnosu na odabrane svjetske valute i u rezultati analize kupovne snage hrvatske kune. U istraživanju su korišteni podaci Hrvatske narodne banke i dostupni izvori o troškovima izdavanja pojedinih apoena. Utvrđeno je kako Hrvatska narodna banka ukupno ostvaruje emisijsku dobit, no pojedini apoeni generiraju negativan rezultat time smanjujući ukupnu emisijsku dobit. Pritom se u dijelu rasprave analiziraju mogućnosti racionalizacije izdanja pojedinih apoena.

Ključne riječi: apoen, novac, emisija, kuna, kovanica

Denomination structure and purchasing power of Croatian kuna

ABSTRACT

The introductory part of this work will present the monetary system of the Republic of Croatia. It will present the history of Croatian money before the introduction of the kuna, which is now a legal currency on the territory of Croatia. Greater attention has been paid to metallic money, analyzing the characteristics of individual denominations, such as composition, size, tolerance or permissible deviations. The work presents the results of the analysis of the number of issued coins in the period from 2017 to 2021 and the result of the estimation of the issuance profit of the issued coins in 2021, while a research question was posed, questioning the possibilities for a more successful management of cash issuance in terms of the possibility of rationalizing the issuance of individual denominations and increasing the issuance profit. The work also analyzes the structure of the denomination series of metal and paper money in circulation, i.e., outside the CNB treasury and cash centers.

Since the aim of this work was to assess the purchasing power of money and the stability of the movement of the interval value of the Croatian kuna in relation to other currencies such as the euro, the dollar and others, the results of the analysis of the interval value of the Croatian kuna in relation to selected world currencies and the results of the analysis of the purchasing power of the Croatian kuna are also presented in the work. Data from the Croatian National Bank and available sources on the cost of issuing individual denominations were used for the study. It was found that the Croatian National Bank generates an overall issuing profit, but the individual denominations generate a negative result, thus reducing the overall issuing profit. At the same time, part of the discussion analyzes the possibilities of rationalizing the issuance of individual denominations.

Keywords: denomination, money, emission, kuna, coin

SADRŽAJ:

1. Uvod.....	1
2. Razvoj novčanog sustava Republike Hrvatske	2
2.1. Privremeni nacionalni novac Republike Hrvatske	2
2.2. Zakonsko sredstvo plaćanja u Republici Hrvatskoj	3
2.3. Prigodni i optjecajni kovinski novac Republike Hrvatske	4
2.4. Karakteristike apoena kovinskog novca u apoenskom nizu.....	6
2.4.1. Tehničke osobine kovinskog novca Republike Hrvatske.....	6
2.4.2. Opis optjecajnog kovinskog novca.....	8
2.5. Papirni novac Republike Hrvatske	12
3. Metodologija rada.....	16
4. Rezultat istraživanja	17
4.1. Analiza broja apoena	17
4.2. Intervalutarna vrijednost hrvatske kune	18
4.3. Analiza promjene kupovne snage hrvatske kune	24
4.4. Gospodarenje emisijama gotovinskog novca	25
4.5. Emisijski rezultat izdanja kovinskog novca Republike Hrvatske	26
5. Rasprava	29
6. Zaključak	31
7. Literatura	33

1. Uvod

Svrha ovog rada jest analizirati broj apoena hrvatske kune te utvrditi njezinu kupovnu moć kroz analizu intervalutarne vrijednosti hrvatske kune u razdoblju od 2011. do 2020. godine s usporedbom s četiri valute te analizom kretanja cijena u istom razdoblju. Također je provedena analiza emisijskog rezultata s ciljem analize financijske isplativosti sadašnjeg načinu upravljanja emisijama novca Republike Hrvatske. Emisijska dobit, iako nije primarni cilj narodne banke, ona predstavlja razliku između uloženog i dobivenog u procesu izdavanja nacionalne valute te ovaj rad analizira broj emitiranih kovanica u razdoblju od 2017. do 2021. godine te procjenu ostvarene razlike od emisije optjecajnih kovanica u 2021. godini.

Cilj ove analize je odgovoriti na postavljeno istraživačko pitanje koje istražuje postoje li mogućnosti za uspješnijim gospodarenjem emisijama gotovog novca.

Unatoč tomu što se trošak izrade same kune ne navodi u znanstvenoj literaturi u radu će se prikazati podaci koji su dani u intervjuu sa direktorom Direkcija trezora u Hrvatskoj narodnoj banci, Mavričekom (Boltizhar, 2011). Na temelju provedenih procjena prikazan je okvirni financijski rezultat od emisije kovanica Hrvatske narodne banke u promatranom razdoblju. Gospodarenje emisijom kovinskog novca prikazat će neke jedinstvene apoene kovinskog novca koji ostvaruju puno veću dobit od ostalih kovanica, a zapravo su kovane s ciljem obilježavanja značajnih događanja a utječu na povećanje emisijske dobiti.

U sljedećem poglavlju ovog rada prikazana je povijest hrvatskog novca od osamostaljenja Republike Hrvatske, vrste kovinskog i papirnog novca Republike Hrvatske i njihove karakteristike kao i rezultati analize broja apoena u apoenskom nizu optjecajnog kovinskog i papirnog novca. Svi podaci korišteni u okviru istraživanja provedenog za izradu ovog rad dostupni su na stranicama Hrvatske narodne banke te u objavljenoj znanstvenoj literaturi (primarno, Matić i Srb (2009) te Matić (2012) gdje su detaljno opisane karakteristike kovinskog novca). Rad prikazuje i analizu karakteristika kovinskog novca kao i opis svih kovanica apoenskog niza.

2. Razvoj novčanog sustava Republike Hrvatske

Suverenitet je pravni pojam koji daje vladaru, narodu ili državi daje apsolutno pravo na upravljanje na određenom teritoriju bez prava miješanja u unutarnja pitanja drugih država. Neka od temeljnih obilježja suvereniteta jesu granice koje određuju teritorij, zastava, himna i, naravno, novac. Novac po opće prihvaćenom pojmu jest zakonsko sredstvo plaćanja te je jedno od najznačajnijih obilježja suvereniteta. Danas novac ima veliku ulogu i ne ogleda se samo kroz povijesnu dimenziju, njegovo stvaranje, uporaba i poništavanje imaju ekonomske učinke na gospodarstvo, a emisijom novca se ostvaruje i emisijska dobit.

Novčani sustav Republike Hrvatske nastao je njenim osamostaljenjem. Hrvatska je 25. lipnja 1991. godine postala suverena i neovisna država. Narodna banka Hrvatske je do toga trenutka bila sastavni dio sustava središnjih banaka šest republika Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije te u lipnju 1991. godine donosi odluku o ukidanju mogućnosti povlačenja novca iz primarne emisije kao i pristup deviznom tržištu koje je rezultiralo isključenjem Hrvatske iz monetarnog sustava te države. Hrvatska nakon toga radi na uvođenju nacionalnog novca. „Ustavom republike Hrvatske (NN 56/1990. čl. 53) i Uredbom Vlade Republike Hrvatske o NBH-u (NN 71/1991.) upravo ta institucija postaje središnja banka Republike Hrvatske sa svim ovlastima središnje banke kao što su provođenje monetarne politike, primarna emisija novca i supervizija banaka.“ (Matić,2016:106) S obzirom na izbijanje ratnih sukoba na teritoriju Republike Hrvatske koje je usporavalo njeno monetarno osamostaljenje, uspostavljanje monetarnog suvereniteta Republike Hrvatske provodilo se u nekoliko koraka (faza) (Matić,2016:107). Prije uvođenja kune koja je i danas zakonsko sredstvo plaćanja u Republici Hrvatskoj uveo se privremeni nacionalni novac zbog zaštite kako gospodarskih tako i monetarnih interesa Republike Hrvatske. „Hrvatska je 1997. godine uz pomoć Ujedinjenih Naroda uspostavila monetarni suverenitet na cijelom teritoriju RH-a“ (Matić,2016:107).

2.1. Privremeni nacionalni novac Republike Hrvatske

Privremeni nacionalni novac Republike Hrvatske zvao se dinar sa slovnom oznakom (CRD) koja je kasnije napuštena te je uvedena nova slovna oznaka HRD temeljena na slovnoj oznaci države i nazivu novčane jedinice. Uveden je 23. prosinca 1991. godine, ali samo kao prijelazna novčana jedinica zbog inflatornih pritisaka dok se ne uvede stabilnija valuta. Hrvatski dinar nije bio podijeljen na stote dijelove te nije imao kovane apoene, izdane su samo papirnate novčanice koje su imale tri emisije (Matić,2016:109). Izlaskom Hrvatske iz Jugoslavije, tj. izlaskom iz

monetarnog područja Jugoslavije provodila se zamjena u omjeru 1:1 jugoslavenskog dinara za hrvatski dinar. Redovni rok za zamjenu je trajao zadnjih sedam dana prosinca 1991. godine, dok je dopunski rok trajao 60 dana od dana uvođenja hrvatskog dinara za sve osobe koje nisu mogle obaviti konverziju u redovnom roku. Zlatko Jakuš, švedski dizajner hrvatskog porijekla, dizajnirao je novčanice.

Prva emisija hrvatskog dinara bila je jednostavna. Novčanice su imale jedinstven izgled ili dizajn lica, odnosno naličja upravo zbog štedljivosti, ali i brzine izdavanja. Na aversu ili licu novčanice nalazio se jedan od velikana hrvatske povijesti iz područja prirodnih i humanističkih znanosti, Ruđer Bošković, dok se na naličju nalazila zagrebačka katedrala. Istih dimenzija bili su apoeni 1, 5 i 10 HRD-a, zatim 25 i 100 te novčanice od 500 i 1000 HRD-a. Novčanice su se razlikovale, ne samo veličinom, nego i bojom te su najveću zaštitu od krivotvorenja imale dva najviša apoena (500 i 1000 HRD) zatim apoeni od 25 i 100, a najnižu zaštitu imala su prva tri apoena u nizu. Zbog velikih inflatornih pritisaka u drugoj emisiji hrvatskog dinara uvode se tri nova apoena veće nominalne vrijednosti. Te novčanice su puštane u optjecaj od 01. kolovoza 1992. godine u nominalnoj vrijednosti 2.000, 5.000, i 10.000 HRD-a. Sve tri novčanice imaju iz praktičnih razloga jednak avers i revers, razlikovale su se bojom, oznakom iznosa i bile su istih dimenzija. U zadnjoj emisiji hrvatskog dinara u optjecaj su puštena dva nova apoena od 50.000 i 100.000 HRD-a, lice i naličje je isto kao i kod prethodno izdanih novčanica, te su se razlikovale bojom i veličinom. „Prva tri apoena u nizu su izrađena u hrvatskoj tiskari Zrinski d.d., apoen od 25-HRD-a izrađen je u Finskoj tiskari Setec Oy a ostali apoeni u nizu su izrađeni u Švedskoj tiskari AB Tumba Bruk“ (Matić, 2016:112).

2.2. Zakonsko sredstvo plaćanja u Republici Hrvatskoj

Nakon što su se stvorili uvjeti za neku trajniju i stabilniju valutu hrvatski dinar zamjenjuje kuna i njen stoti dio lipa. „Prvobitni naziv zakonskog sredstva plaćanja je trebao biti hrvatska kruna i njen stoti dio banica“. (Matić,2016:113) Hrvatska narodna banka je formirala Komisiju za pripremu prijedloga modela monetarnog sustava te za izradu novčanica Republike Hrvatske čija je uloga predlaganje motiva i izgleda papirnog i kovanog novca Republike Hrvatske. „Nakon uvođenja kune ime Komisije se mijenja u Komisija za pripremu prijedloga izrade i izdavanje novčanica i kovanog novca Republike Hrvatske.“ (Matić,2016:119)

Apoeni krune su imali nominalnu vrijednost od 5, 10, 25, 50, 100, 250, 500 i 1000 kruna. Hrvatska kruna je imala iste predložene motive na novčanicama kao i današnja kuna ali likovno su se razlikovali ti isti motivi. Moguće je vidjeti razliku u apoenskom nominalnom nizu kako

je kruna imala apoen od 25 kruna koji je zamijenjen sa 20 kuna i apoen od 250 kruna koji je zamijenjen sa 200 kuna. Prema Živkoviću (2021) odustajanje od hrvatske krune nije objašnjeno i nije navedeno u nijednom izvoru ali se pretpostavlja kako se naziv kruna odbacio jer se novi naziv povezivao sa austrougarskom krunom prema riječima bivšeg premijera Franje Gregurića. „Prirodniji naziv je bio kuna koja je imala i dugu povijest u Hrvatskoj ali je opet izazvala burne rasprave u Saboru jer se valuta povezivala sa ustaškom Nezavisnom državom Hrvatskom.“ (Živković,2021:n.p.) „Kuna i njen stoti dio lipa postaju zakonsko sredstvo plaćanja u Republici Hrvatskoj dana 30. svibnja 1994. godine.“ (Matić,2016:114) Zamjena hrvatskih dinara za kunu je bilo u omjeru od tisuću dinara za jednu kunu. Kratica u Republici Hrvatskoj za kunu je bila K, dok je za lipu bila lp, što se tiče internacionalnog platnog prometa oznaka je HRK sa brojčanom oznakom 191 u skladu sa standardima ISO normi. Međutim dolazi do izmjene kratice u hrvatskom platnom prometu i ona i danas ima oznaku Kn, oznaka za lipu je ostala neizmijenjena. Prvi apoenski niz papirnih novčanica ima osam apoena a to su apoeni od 5, 10, 20, 50, 100, 200, 500, i 1.000 kuna s nadnevkom 31. listopada 1993.

Prema Matiću (2016) prvi apoenski niz kovinskog optjecajnog novca koji čini devet apoena od 1, 2, 5, 10, 20, 50 lipa i 1, 2, 5 kuna je izrađen 1993. godine. Karakteristike papirnog i kovinskog novca će biti opisane u sljedećim poglavljima ovog rada.

2.3. Prigodni i optjecajni kovinski novac Republike Hrvatske

Sav kovani novac je izradio Hrvatski novčarski zavod – Kovnica novca Zagreb koji je osnovan 23. travnja 1993. godine. Osnivači su Agencija za komercijalnu djelatnost i Hrvatska narodna banka. Njegova osnovna djelatnost je proizvodnja kovinskog novca denominiranog u kunama i lipama, izrada istoga za potrebe drugih država, različite narudžbe na zahtjev kupaca, proizvodnja medalja, znački i plaketa i izrada kompleta kovinskog novca.

Osim izdanja Hrvatskog novčarskog zavoda, samo je IKOM – kovnica d.o.o. iz Zagreba povodom 900. godine Zagrebačke biskupije i grada Zagreba izradila prigodni zlatni kovani novac 500 kuna i srebrni od 100 i 200 kuna te dukat koji spada u novac izvan postojećeg sustava. „Kovani novac je emitiran kroz nekoliko izdanja koju čine:

- optjecajni kovinski novac,
- prigodni optjecajni kovinski novac,
- prigodni kovinski novac,
- kovinski novac izvan postojećeg novčanog sustava,
- kovinski novac kovan za druge naručitelje.“ (Matić,2012:44)

U suštini kovani novac bi se mogao podijeliti na optjecajni i prigodni. Prema Srbu (1999) prvi optjecajni novac Republike Hrvatske je izdala HNB u apoenima 1, 2, 5, 10, 20 i 50 lipa, 1, 2, i 5 kuna.

Međutim razlika ima u svakom izdanju. Prvi od kriterija bi bio je li novac namijenjen optjecaju ili nije. Kovinski optjecajni i prigodni optjecajni su namijenjeni optjecaju, tako da sav kovani novac izrađen 1993. godine i emitiran 1994. godine služi javnosti. Razlika je samo u likovnom prikazu na kovanici koji je prikazan Slikom 1.

Slika 1. Lice i naličje glagoljskog Misala

Izvor: Preuzeto u cijelosti (Hrvatska narodna banka, 2011.: n.p.)

1994. godine je izdana kovanica od pet kuna povodom 500. obljetnice tiskanja glagoljskog Misala koja spada u kategoriju prigodnog optjecajnog novca. Otkovano je 1.000.000 komada, tehničkim osobinama, masa, promjer i sastav se ne razlikuju od pet kuna optjecajnog novca. Obje kovanice mogu služiti kao zakonsko sredstvo plaćanja, međutim iste godine je puštena u prodaju kovanica od pet kuna kao prigodni zlatni kovani novac prikazan na slici 2.

Slika 2. Lice i naličje prigodnog kovinskog novca

Izvor: Preuzeto u cijelosti (Kuna lipa, hrvatski numizmatički portal, n.d.: n.p.)

Lice i naličje je isto kao i kod prigodne optjecajne kovanice od pet kuna, ali je sastavom napravljena od zlata tako da joj je realna vrijednost veća od nominalne. Kovanica nije namijenjena optjecaju niti je zakonsko sredstvo plaćanja. Moglo bi se reći kako je kovanica

više investicija i stavlja se u prodaju cijenom koja je puno viša od nominalne cijene same kovanice. Cijena takve kovanice bi bila cijena zlata uvećana za ažio. Optjecajni novac ne podliježe porezu na dodanu vrijednost budući da nije predmet prodaje. Prigodni novac pak podliježe porezu na dodanu vrijednost ali i u ovoj skupini ima izuzetaka kao što je ova kovanica jer se smatra investicijom u zlato. Optjecajni kovinski novac izrađuje se u kvaliteti kovnički sjaj dok prigodni rjeđe jer nije namijenjen optjecaju. Prigodnih pet kuna otkovano je u samo 200 primjeraka te je jedna od najrjeđih kovanica u Hrvatskoj.

Izvan postojećeg novčanog sustava kovanica od jednog dukata, isto tako nije namijenjena optjecaju, cjenovno je jednaka cijeni zlata uvećana za ažio. Kovanica ne nalikuje nijednoj kovanici optjecajnog kovinskog novca, niti tehničkim osobinama ali niti likovnim otkovom. Otkovano je pet tisuća komada koji su pušteni u prodaju 1994. godine. Na licu uz donji rub dukata se nalazi tekst tiskanim slovima hrvatski dinar i razdoblje postojanja dinara od 1991. do 1994. godine.

2.4. Karakteristike apoena kovinskog novca u apoenskom nizu

U okviru ovog poglavlja je obrađeno područje karakteristika kovinskog novca apoenskog niza. Kroz tehničke osobine će se objasniti sastav, veličinu, debljinu i oblik pojedine kovanice a opis kovanica će dati uvid u likovna rješenja koja se nalaze na kovanicama.

2.4.1. Tehničke osobine kovinskog novca Republike Hrvatske

„Kao što je već navedeno apoenski niz optjecajnog kovinskog novca čine 1, 2, 5, 10, 20 i 50 lipa i 1, 2, i 5 kuna. Pušteni su u optjecaj 30. svibnja 1994. godine, kovanice su kovane 1993. godine.“ (Srb, 2009: 91) Prije nego što se analiziraju karakteristike pojedine kovanice, potrebno je opisati karakteristike odnosa matiranih i glatkih kovanica te sjaja površina na licu i naličju kovanica.

Prema Matiću (2012.) lice kovanica imaju sjajnu osnovnu plohu a likovi biljaka i životinja, slova i brojeva te rubovi kovanica su u matiranoj izvedbi. Na naličjima lipa i kuna visoki sjaj ima osnovna ploha te na lipama lik lipe i grančice, a na kunama lik kune, dok su u matiranoj izvedbi brojevi, slova, rub, državni grb, vijenci i pleteri. Svaka kovanica koja je kovana u neparnoj godini ima naziv likova biljaka i životinja koji je smješten polukružno iznad samog lika na hrvatskom nazivu dok su kovanice kovane u parnim godinama na latinskom nazivu. Ispod lika je polukružno ispisana godina kovanja.

Jedna lipa (1 lp) je slitina Mg. koja čini 2 posto kovanice dok 98 posto kovanice čini Al. Masa kovanice je 0,70 grama, njen promjer je 17 mm a debljina 1,4 mm. Obod kovanice je gladak. Kovanica je nemagnetična.

Dvije lipa (2 lp) je isto tako slitina magnezija i aluminijsa sa jednakim postotkom tih metala.

Masa kovanice je 0,92 grama, promjer kovanice je 19 mm. Debljina sam kovanice je 1,45 mm, obod je gladak. Kovanica je isto tako nemagnetična.

Pet lipa (5 lp) je slitina; čelična jezgra obložena broncom. Bakar koji čini 72,5 posto a cink 27,5. Masa same kovanice je 2,5 gr., promjer je 18 mm a debljina 1,5 mm. Obod joj je gladak i kovanica je magnetična.

Deset lipa (10 lp) je slitina; čelična jezgra obložena broncom. Bakar i cink imaju isti udjel kao i kod kovanice od 5 lipa. Kovanica ima masu 3,25 gr. Promjer kovanice je 20 mm, debljina 1,55. Obod kovanice je gladak i kovanica je magnetična.

Dvadeset lipa (20 lp) je slitina; čelična jezgra je obložena niklom. Nikal čini 5 posto kovanice a željezo 95 posto. Masa same kovanice je 2,9 gr. Promjer joj je 18,5 mm, debljina 1,6 mm. Obod je gladak, kovanica je magnetična.

Pedeset lipa (50 lp) je slitina. Čelična jezgra obložena niklom. Postotak nikla i željeza je isti kao i kod dvadeset lp. Masa je 3,65 gr., promjer 20,5 mm. Debljina 1,65 mm, glatkog oboda i magnetična.

Jedna kuna (1 kn) je slitina bakra sa udjelom 65 posto, nikla 23,2 posto i cinkom 11,8 posto. Masa kovanice je 5 grama. Promjer 22,5 mm, debljina 1,7 mm. Obod kovanice ima 86 ureza i kovanica je nemagnetična.

Dvije kune (2 kn) je slitina bakra, nikla i cinka sa istim udjelom kao i kod jedne kune. Masa je 6,2 gr., promjer 24,5 mm, debljina 1,75 mm. Obod ima 94 ureza i kovanica je nemagnetična.

Pet kuna (5 kn) je slitina bakra sa udjelom 63,1 posto, nikla 23,2 i cinka 13,7 posto. Masa kovanice je 7,45 grama, promjer 26,5 mm, debljina 1,8 mm. Obod kovanice ima 100 ureza i nije magnetična.

Prema Matiću (2012.) u razdoblju od 1994. do 1998. godine je izdavana i kovanica od 25 kuna ali kao prigodni kovinski novac pa će se navesti samo tehničke osobine te iste kovanice. Kovanica je po prvi puta izdana 1997. godine. Dvadeset i pet kuna (25 kn) je slitina čija je jezgra izrađena od 92 posto bakra, 6 posto aluminijsa i 2 posto nikla, prsten je izrađen od 75

posto bakra i 25 posto nikla. Sve kovanice imaju oblik pravilnog dvanaesterokuta. Kružnica je promjera 32 mm, i masu od 12,75 grama. Jezgra je promjera 18 mm i mase 4,05 grama. Prsten je promjera 18 mm i 8,7 grama. Kovanice su izdavane 1997. godine tri puta i jednom 1998. godine. Sve kovanice imaju iste tehničke osobine jedino se razlikuju opisom.

2.4.2. Opis optjecajnog kovinskog novca.

Ovo potpoglavlje će prikazati slikom sav kovinski optjecajni novac te opisati likovno rješenje pojedine kovanice. Slika 3. prikazuje kovanicu od jedne lipe koja je ujedno najmanji izdani apoen.

Slika 3. Lice i naličje kovanice 1. lipe

Izvor: Preuzeto u cijelosti (Hrvatska narodna banka, 2015a: n.p.)

Na licu jedne lipe je u središnjem dijelu brojčana oznaka i naziv ispod brojke u pozadini su grane lipe u cvatu. Polukružno uz rub kovanice je ispisano tiskanim slovima Republika Hrvatska a ispod brojčane oznake je grb RH. Naličje u sredini sadrži kukuruz sa dva klipa. Polukružno uz rub iznad je napisan kukuruz, u parnim godinama *zea mays*. Ispod lika kukuruza iznad donjeg ruba je godina kovanja. Slika 4. prikazuje kovanicu od dvije lipe

Slika 4. Lice i naličje kovanice 2. lipe

Izvor: Preuzeto u cijelosti (Hrvatska narodna banka, 2015b: n.p.)

U središnjem dijelu na licu kovanice od dvije lipe je ispisana brojčana oznaka i naziv, po donjem rubu kovanice je grb sa pleternim ornamentikama koje se pružaju lijevo i desno od grba. Polukružno iznad po rubu je ispisana tiskanim slovima Republika Hrvatska a u pozadini u

središnjem dijelu jesu isto tako grane lipa u cvatu. Naličje sadrži grane vinove loze sa grozdom, iznad je po rubu kružno je ispisana vinova loza, lat. *vinis vinifera*. Ispod lika biljke je ispisana godina kovanja. Slika 5. prikazuje kovanicu od pet lipa.

Slika 5. Lice i naličje kovanice 5 lipa

Izvor: Preuzeto u cijelosti (Hrvatska narodna banka, 2015c: n.p.)

Lice pet lipa isto tako ima u središnjem dijelu brojčanu oznaku i naziv sa pozadinom grana lipa u cvatu. Polukružno iznad brojčane oznake je ispisan naziv RH, ispod brojčane oznake je godina grb Republike Hrvatske. Naličje u središtu ima prikaz grana hrasta lužnjaka s plodovima ispod njega se nalazi godina kovanja a iznad je napisano hrast lužnjak ili lat. *quercus robur*.

Slika 6. prikazuje kovanicu od deset lipa.

Slika 6. Lice i naličje kovanice 10 lipa

Izvor: Preuzeto u cijelosti (Hrvatska narodna banka, 2015d: n.p.)

Deset lipa na donjem rubu ima grb u sredini sa pleternim ornamentikama koje se pružaju lijevo i desno, iznad grba je naziv kovanice a iznad naziva brojčana oznaka sa pozadinom grana lipa u cvatu. Iznad polukružno na kovanici stoji tiskanim slovima Republika Hrvatska. Naličje u sredini sadrži stabljiku duhana, ispod je godina kovanja a iznad je tiskanim slovima ispisano duhan ili lat. *nicotiana tabacum*.

Slika 7. prikazuje kovanicu od dvadeset lipa

Slika 7. Lice i naličje kovanice 20 lipa

Izvor: Preuzeto u cijelosti (Hrvatska narodna banka, 2015e: n.p.)

Kovanica od dvadeset lipa po gornjem rubu polukružno ima ispisano RH, u sredini je brojčana oznaka sa nazivom ispod brojke, pozadina u sredini jesu grane lipe u cvatu. Po donjem rubu su pleterne ornamentike sa grbom u sredini. Naličje u središnjem dijelu ima lik grančice masline s plodovima. Lijevo polukružno je ispisana maslina tiskanim slovima, latinski *olea europaea*. Godina kovanja stoji uz donji rub u sredini. Slika 8. prikazuje kovanicu od pedeset lipa.

Slika 8. Lice i naličje kovanice 50 lipa

Izvor: Preuzeto u cijelosti (Hrvatska narodna banka, 2015f: n.p.)

Pedeset lipa isto kao kovanica od dvadeset uz donji rub u sredini sadrži grb sa pleternim ornamentikama, iznad koje je naziv i brojčana oznaka. U pozadini su lipe grane u cvatu a iznad polukružno ispisano RH. Naličje uz donju rub sadrži godinu kovanja, iznad u sredini je prikaz endemske biljke velebitska degenija, lat. *degenia velebitica* koje je ispisano iznad prikaza biljke. Slika 9. prikazuje kovanicu od jedne kune.

Slika 9. Lice i naličje kovanice 1. kune

Izvor: Preuzeto u cijelosti (Hrvatska narodna banka, 2015g: n.p.)

Kovanica jedne kune na licu u sredini ima prikazanu brojčanu oznaku i naziv ispod iste. U pozadini je prikaz kune zlatice u trku nadesno. Polukružno iznad je tiskanim slovima ispisano Republika Hrvatska a ispod središnjeg prikaza je grb RH, lijevo od grba je grančica masline s plodovima koja se pruža polukružno uz rub a desno prikaz pšeničnog klasja. Naličje kovanice ima prikaz slavuja, slavuj je ispisano iznad ili na latinskom ako je kovanica kovana parne godine *luscinia megarhynchos*. Godina kovanja se nalazi u sredini iznad donjeg ruba. Slika 10. prikazuje kovanicu od dvije kune

Slika 10. Lice i naličje kovanice 2. kune

Izvor: Preuzeto u cijelosti (Hrvatska narodna banka, 2015h: n.p.)

Lice kovanice od dvije kune ima isti opis kao i kovanica od jedne kune osim što se umjesto grančica masline i pšeničnog klasja nalazi grančica hrasta lužnjaka s plodovima i lovorova grančica u cvatu. Naličje kovanice je u sredini ima prikaz tunja sa nizom sitnih ornamenata koje simboliziraju more. Natpis je polukružno po gornjem rubu tunj, lat. *thunnus thynnus*. Na donjem rubu u sredini je godina kovanja. Slika 11. prikazuje kovanicu od pet kuna.

Slika 11. Lice i naličje kovanice 5 kuna

Izvor: Preuzeto u cijelosti (Hrvatska narodna banka, 2015i: n.p.)

Kovanica od pet kuna na licu u sredini ima brojčanu oznaku i naziv, pozadina ima prikaz kune zlatice u trku u desno. Po gornjem rubu kružno je ispisana Republika Hrvatska. Na donjem rubu u sredini je grb RH sa polukružnim prikazom grančice hrasta lužnjaka lijevo a desno lovorove grančice. Naličje u sredini ima prikaz mrkog medvjeda u hodu. U sredini iznad donjeg ruba je ispisana godina kovanja a lijevo je po rubu je ispisana naziv mrki medvjed polukružno, lat. *ursus arctos*.

Na naličju svake kovanice kune skoro pa neprimjetno jesu ispisani inicijali autora prikaza hrvatskog akademskog kipara Kuzme Kovačića.

2.5. Papirni novac Republike Hrvatske

Prvi apoenski niz novčanica kune čini 8 apoena i to od 5, 10, 20, 50, 100, 500 i 1000 kuna s nadnevkom 31. listopada 1993. godine. (Matić, 2012:42)

Hrvatska nema svoju tiskaru novčanica jer nije bilo isplativo tiskati samo kunske novčanice a isto tako ne posjeduje tehnologiju koja bi zadovoljavala standarde izrade. Prema izvorima Matića (2012) sve novčanice se tiskaju u njemačkoj tiskari Gieseke&Devrient i austrijskoj tiskari Oesterreichische Banknoten und Sicherheitsdruck.

Novčanice hrvatske kune su izrađene od stopostotnog pamuka. Papir je otporan na vlagu te ima ugrađene nevidljive fluorescentne niti koje pod ultraljubičastim svjetlom svijetle različitim bojama. U papir je također otisnuta kovinska zaštita koja fluorescira pod ultraljubičastim svjetlom. Sve novčanice u sredini imaju grb Republike Hrvatske koji liči na štiti i desno od grba sitno tiskanim slovima je ispisana hrvatska himna „Lijepa naša Domovino“. Motivi na licima novčanica su neki od istaknutih hrvatskih velikana hrvatske povijesti, na naličjima su istaknuti motivi hrvatskih gradova. „Autori motiva su Miroslav i Šimun Šutej i Vilko Šiljak.“ (Matić, 2012:42)

Slika 12. prikazuje novčanicu od pet kuna.

Slika 12. Lice i naličje novčanice 5 kn

Izvor: Preuzeto u cijelosti (Hrvatska narodna banka, 2015j: n.p.)

Novčanica od pet kuna je veličine 122 mm x 61 mm, na licu novčanice je portret hrvatskog kneza Frana K. Frankopana i bana Petra Zrinskog. Na naličju je prikaz varaždinske tvrđave. Na novčanici prevladava tamno zelena boja.

Slika 13. prikazuje novčanicu od deset kuna.

Slika 13. Lice i naličje novčanice 10 kuna

Izvor: Preuzeto u cijelosti (Hrvatska narodna banka, 2015k: n.p.)

Deset kuna je 126 mm s 63 mm veličine, na licu novčanice je prikazan portret biskupa Jurja Dobrile. Naličje sadrži prikaz Motovuna, grada u istri i pulsku arenu.

Slika 14. prikazuje novčanicu od dvadeset kuna.

Slika 14. Lice i naličje novčanice 20 kn

Izvor: Preuzeto u cijelosti (Hrvatska narodna banka, 2015l: n.p.)

Novčanica od dvadeset kuna je veličine 130 mm x 65 mm, na licu novčanice je portret bana Josipa Jelačića dok je na naličju motiv dvorca grofa Eltza u Vukovaru i Vučedolska golubica. Novčanica je crvenkaste boje.

Slika 15. prikazuje novčanicu od pedeset kuna.

Slika 15. Lice i naličje novčanice 50 kn

Izvor: Preuzeto u cijelosti (Hrvatska narodna banka, 2015m: n.p.)

Novčanica od pedeset kuna je 134 mm x 67 mm veličine. Na licu je portret kneza Ivana Gundulića, na naličju je motiv starog grada Dubrovnika. Novčanica je svijetloplave boje.

Slika 16. prikazuje novčanicu od sto kuna.

Slika 16. Lice i naličje novčanice 100 kn

Izvor: Preuzeto u cijelosti (Hrvatska narodna banka, 2015n: n.p.)

Novčanica od sto kuna na licu ima portret Ivana Mažuranića, a na naličju Crkvu svetog Vida koja je smještena u Rijeci, boje je crvenkastosmeđe i veličine je 138 mm x 69 mm.

Slika 17. prikazuje novčanicu od dvjesto kuna.

Slika 17. Lice i naličje novčanice 200 kn

Izvor: Preuzeto u cijelosti (Hrvatska narodna banka, 2015o.: n.p.)

Dvjesto kuna je veličine 142 mm x 71 mm, na licu ima prikazan portret Stjepana Radića. Na naličju je zgrada Glavnog zapovjedništva u Osijeku te je crvenkastosmeđe boje.

Slika 18. prikazuje novčanicu od petsto kuna.

Slika 18. Lice i naličje novčanice 500 kn

Izvor: Preuzeto u cijelosti (Hrvatska narodna banka, 2015p: n.p.)

Novčanica od petsto kuna je veličine 146 mm x 73 mm. Lice sadrži portret Marka Marulića a naličje prikaz Dioklecijanove palače u Splitu. Boja koja prevladava je žuto maslinasta.

Slika 19. prikazuje novčanicu od tisuću kuna.

Slika 19. Lice i naličje novčanice 1000 kn

Izvor: Preuzeto u cijelosti (Hrvatska narodna banka, 2015r: n.p.)

Novčanica od tisuću kuna na licu sadrži portret Ante Starčevića dok je na naličju spomenik prvog hrvatskog kralja Tomislava. Na licu novčanice prevladava plavosiva boja dok na naličju crveno siva. Veličine je 150 mm x 75 mm.

3. Metodologija rada

Istraživački dio ovog rada obuhvaća analizu izdanja hrvatske kune u razdoblju od 2017. do 2021. godine. Rad također istražuje gospodarenje emisijom kovinskog novca kroz objašnjenje jednog apoena u apoenskom nizu te analizira troškove izrade i procjenu emisijske dobiti u navedenom razdoblju kao i karakteristike svih apoena kovinskog optjecajnog novca.

Prilikom istraživanja podaci su prikupljeni arhivskim istraživanjem te su pritom korišteni podaci Hrvatske narodne banke. Teorijska podloga je razgraničila kovinski novac na nekoliko kategorija pri čemu je istraživanje usmjereno na optjecajni kovinski novac. Za utvrđivanje odnosa pojedinog apoena kako količinskog tako i vrijednosnog udjela korištena je statistička metoda. U tablicama s deviznim tečajem je provedeno indeksiranje kako bi se ukazalo na oscilacije u deviznom tečaju. U okviru istraživanja, osim statističkih metoda i metode arhivskog istraživanja u poglavlju 4 i potpoglavlju 4.1 je korištena metoda deskripcije. Komparativna i metoda analize su korištene u potpoglavlju 4.4.

4. Rezultat istraživanja

U okviru ovog poglavlja dana je analiza broja apoena, analizirana je intervalutarna vrijednost te kupovna snaga hrvatske kune u razdoblju od 2011. godine do 2020. godine s ciljem donošenja zaključaka o stabilnosti hrvatskog monetarnog sustava i hrvatske kune u odnosu na druge valute tijekom promatranog razdoblja te je prikazan i rezultat projekcije emisijskog rezultata izdanja kovinskog novca Republike Hrvatske.

4.1. Analiza broja apoena

Ovo poglavlje prikazuje rezultate broja apoena u apoenskom nizu hrvatske kune s ciljem utvrđivanja zastupljenosti apoena u optjecaju te kakav je odnos novčanih apoena u odnosu na kovane i kolika je postotna apoenska vrijednost od ukupne količine. Navedeno je vidljivo u tablici 1.

Tablica 1. Stanje gotovog novca izvan trezora i gotovinskih centara

Novčanice kuna				
Apoeni	Komada	Kuna	% količine	% ukupne vrijednosti
1.000 kn	9.818.926	9.818.926.000	0,328	20,72
500 kn	10.510.926	5.255.463.000	0,351	11,09
200 kn	110.201.593	22.040.318.600	3,681	46,52
100 kn	58.803.824	5.880.382.400	1,964	12,41
50 kn	23.632.127	1.181.606.350	0,789	2,49
20 kn	42.438.325	848.766.500	1,417	1,79
10 kn	58.093.983	580.939.830	1,940	1,23
5 kn	4.195.479	20.977.395	0,140	0,04
Total	317.695.183	45.627.380.075	10,6	96,30
Ukupno novčanice i kovani novac komada		2.994.039.052		
Kovani novac kuna i lipa				
Apoeni	Komada	Kuna	% komada	% ukupne vrijednosti
25 kn	1.453.966	36.349.150	0,05	0,077
5 kn	134.794.910	673.974.550	4,50	1,422
2 kn	200.158.297	400.316.594	6,69	0,845
1 kn	319.330.313	319.330.313	10,67	0,674
50 lp	280.853.166	140.426.583	9,38	0,296
20 lp	482.899.384	96.579.877	16,13	0,204
10 lp	613.790.841	61.379.084	20,50	0,130
5 lp	428.632.504	21.431.625	14,32	0,045
2 lp	85.766.504	1.715.330	2,86	0,004

1 lip	128.663.984	1.286.640	4,30	0,003
Total	2.676.343.869	1.752.789.746	89,39	3,69
Ukupna nominalna vrijednost kovanica i novčanica		47.380.169.821		

Izvor: obrada autora (prema: Hrvatska narodna banka 2021 a.: n.p.)

Izvorna tablica Hrvatske narodne banke je prikazivala količinu apoena različitih izdanja u odvojenim redcima kao što su apoeni od 100, 200, 50 i 20 kuna, autor je sumirao apoene radi lakše obrade podataka. U tablicu 1. također su dodane kolone koje pokazuju postotni udio i to količinski i vrijednosni. Tablica 1. sadrži prikaz 18 apoena, 8 apoena je papirnog oblika te uključuju apoen od 5 kuna koji je nevažeći apoen od 1. travnja 2007. godine (Hrvatska narodna banka, 2015). Kovanica od 5 kuna je zamijenila novčani apoen iz praktičnih razloga. Kovani novac ima 10 apoena te u ovom nizu apoen od 25 kuna odstupa jer je u cijelosti kovan kao prigodni optjecajni novac te zbog toga količinski čini manje od jedan posto ukupne količine. Iz količinske analize je vidljivo kako je najzastupljeniji apoen od 10 lipa sa udjelom od 20,5 posto , potom apoen od 20 lipa s udjelom od 16,13 posto te apoen od 5 lipa sa 14,32 posto. Ako se usporede novčani i kovani apoeni vidljivo je kako nijedan novčani apoen nije zastupljeniji u optjecaju od kovanog uz izuzetak apoena od 25 kuna. Ukupna zastupljenost papirnih apoena u optjecaju iznosi tek 10,6 posto a preostali dio od 89,39 posto otpada na kovane apoene. Međutim, ako se promatra njihova ukupna nominalna vrijednost koja iznosi 47.380.169.821 kunu, kovani apoeni vrijede nešto manje od 4 posto ukupne vrijednosti svih apoena dok novčani apoeni imaju udio od 96,30 posto. Najzastupljeniji novčani apoen je 200 kuna sa nešto manje od 4 posto udjela u ukupnoj količini ali zato ima najveću vrijednost u apoenskom nizu sa više od 46 posto udjela nominalne vrijednosti. Apoen od tisuću kuna je drugi apoen koji nosi 20 posto ukupne novčane vrijednosti koja je u optjecaju. Može se zaključiti kako najzastupljeniji oblik apoena ne mora nužno biti i najvrjedniji ali i onaj koji ima najveću nominalnu vrijednost nije nužno i najvrjedniji apoen koji se nalazi u optjecaju od ukupne vrijednosti.

4.2. Intervalutarna vrijednost hrvatske kune

„Suvremeni pojam pariteta kupovne moći veze se uz doprinos švedskog ekonomista Gustava Cassela koji je u prvoj polovici ovog stoljeća teoriju formalizirao i empirijski testirao. Ideja iz koje je teorija proizašla sastoji se u tome, da se vrijednost valute i potražnja za njom određuju na temelju količine dobara i usluga koja se može kupiti za jedinicu te valute u zemlji, dakle, na

temelju njene unutarnje kupovne moći, koja je obrnuto proporcionalna razini cijena dobara i usluga.“ (Pufnik, 2011:57). Ono što se dobije kada se uspoređi valuta jedne zemlje sa drugom jest tečaj koji se određuje na temelju unutarnje kupovne moći ili prema razini cijena pojedine države. Paritet kupovne moći teško je ostvariv jer postoje dvojadi nominalni devizni tečajevi, različite stope inflacije među zemljama, različita dobra koja ulaze u košaricu dobara među zemljama i naravno različitih alata kojima se dokazuje.

Hrvatska kuna se u razdoblju od 1994. do 1998. godine vezala za njemačku marku. Euro u razdoblju nastanka hrvatske valute još nije bio u upotrebi. Prema Matiću (2016) Hrvatska se vezala je njemačku marku iz razloga što je njemačka ekonomija jedna od vodećih u svijetu te njezina valuta je jedna od najstabilnijih svjetskih valuta. Razdoblje istraživanja je odabrano iz razloga što je tada hrvatska kuna bila u nastanku tj. njeno gospodarstvo u začetku te se želi spoznati koliko je ta valuta bila stabilna u odnosu na konvertibilnu valutu za koju je vezala svoj tečaj. Podaci o kretanju tečaja su vidljivi u tablici 2.

Tablica 2. Kretanje tečaja njemačke marke u razdoblju od 1994. do 1998. u hrvatskim kunama

<u>Datum primjene</u>	<u>Država</u>	<u>Šifra valute</u>	<u>Valuta</u>	<u>Jedinica</u>	<u>Srednji za devize</u>
31.12.1994.	Njemačka	280	DEM	1	3,6321
31.12.1995.	Njemačka	280	DEM	1	3,7059
31.12.1996.	Njemačka	280	DEM	1	3,5622
31.12.1997.	Njemačka	280	DEM	1	3,5140
31.12.1998.	Njemačka	280	DEM	1	3,7397

Izvor: Preuzeto u cijelosti (Hrvatska narodna banka 2021c: n.p.)

Ono što se može vidjeti u nominalnom deviznom tečaju jest da se tečaj marke u odnosu na kunu kretao u sličnom rasponu, i to u prosjeku 1 DEM je prosječno iznosio 3,60 kuna u svih 5 godina. Tablica također ukazuje da su ipak postajale oscilacije unutar godina, no one su bile izraženije unutar godine zbog sezonskih utjecaja. Kupovna moć mijenjala se tokom godina, ako se promatra 1994. godina kao bazna godina, 1995. i 1998. godine je kuna deprecirala u odnosu na baznu u smislu kako je razina općih cijena u gospodarstvu porasla. Pritom se moralo izdvojiti više kuna za kupnju jedne njemačke marke. Prema podacima iz 1996. i 1997. godine vidljivo je kako je razina cijena pala te hrvatska kuna je aprecirala. Nadalje, došlo je do podizanja njene kupovne moći te se moralo izdvojiti manje kuna za kupovanje jedne marke. Podaci o

prikazanim tečajevima uzeti su na kraju godine kada kuna deprecira jer na nominalni devizni tečaj u Hrvatskoj uvelike utječe turizam koji je na vrhuncu aktivnosti za vrijeme ljetne sezone. Dolaskom turista u Hrvatsku dolazi do povećanja ponude deviza i potražnje za domaćom valutom što uzrokuje aprecijaciju kune. S obzirom na zadnje navedeno može se zaključiti da tečaj na kraju godine ipak nije realno mjerilo kupovne moći hrvatske kune te bi se u istraživanju trebala promatrati i razdoblja unutar godine.

S obzirom na navedeno, te jak sezonski utjecaj na kretanje intervalutarne vrijednosti novca sa uobičajenim sezonskim unutargodišnjim oscilacijama, u nastavku će se analizirati podaci za posljednjih 10 godina te dodatno 2020. godina koja će biti promatrana kroz mjesece kako bi se utvrdilo utječe li ljetna sezona u kojoj je značajan priljev stranih valuta od turizma u zemlju na intervalutarnu vrijednost kune. Tablica 3. pokazuje srednje tečajeve odabranih zemalja i to: Japana, Švicarske, Sjedinjenih Američkih Država i monetarne unije dijela članica Europske Unije na posljednji dan u godini te promjene koje su nastupile u odnosu na 2011. godinu

Tablica 3. Tečajna lista i promjene deviznog tečaja

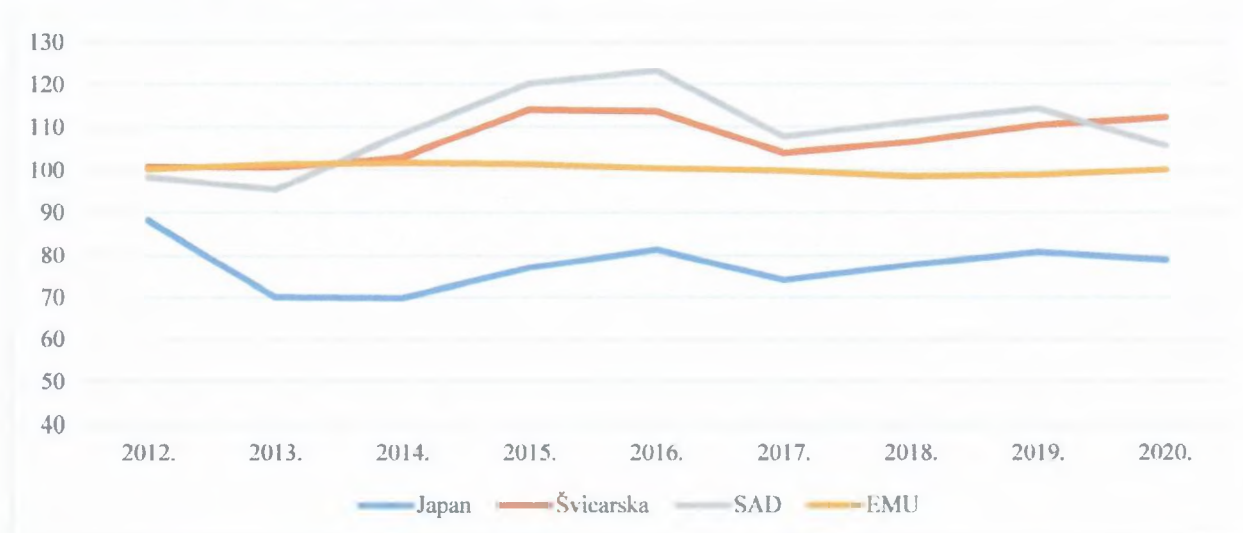
Srednji tečaj na zadnji dan u godini u kn				2020.	2019.	2018.	2017.	2016.	2015.	2014.	2013.	2012.	2011.
Monetarno područje	Šifra	Valuta	Jedinica										
Japan	392	JPY	100	5,95	6,09	5,86	5,57	6,14	5,80	5,26	5,28	6,64	7,53
Švicarska	756	CHF	1	6,95	6,84	6,59	6,43	7,04	7,06	6,37	6,23	6,25	6,19
SAD	840	USD	1	6,14	6,65	6,47	6,27	7,17	6,99	6,30	5,55	5,73	5,82
EMU	978	EUR	1	7,54	7,44	7,42	7,51	7,56	7,64	7,66	7,64	7,55	7,53
Verižni indeksi				2020.	2019.	2018.	2017.	2016.	2015.	2014.	2013.	2012.	2011.
Monetarno područje	Šifra	Valuta	Jedinica										
Japan	392	JPY	100	79,1	80,9	77,9	74,1	81,5	77,1	69,9	70,1	88,3	-
Švicarska	756	CHF	1	112,2	110,4	106,3	103,8	113,6	114,0	102,8	100,6	100,8	-
SAD	840	USD	1	105,5	114,3	111,2	107,7	123,2	120,1	108,3	95,3	98,4	-
EMU	978	EUR	1	100,1	98,8	98,5	99,8	100,4	101,4	101,7	101,4	100,2	-

Izvor: obrada autora (prema: Hrvatska narodna banka, 2021c: n.p.)

Tablica 3. pomoću verižnih indeksa ukazuje na promjenu intervalutarne vrijednosti hrvatske kune u odnosu na dane valute. Japanski jen je kroz razdoblje od deset godina deprecirao a kuna je aprecirala. 2011. godine kupovna moć hrvatske kune je bila najslabija a 2015. godine je imala najveću kupovnu moć u odnosu na japanski jen. Hrvatska kuna je deprecirala u odnosu na švicarski franak kroz cijelo razdoblje od deset godina, ista kretanja se mogu vidjeti i kod američkog dolara osim u prve dvije godine kada je kuna aprecirala a poslije 2013. godine dolazi do deprecijacije kune. Najstabilnije kretanje po pitanju deprecijacije i aprecijacije kune jest sa eurom. Odstupanje u zadnjoj godini iznosi tek 0,01 % te nije bilo prevelikih oscilacija u kretanju

tečaja tokom godina. Najveće odstupanje tj. najveću deprecijaciju kune je uzrokovao američki dolar kada je kuna deprecirala 23,2 % u odnosu na bazni tečaj (Grafički prikaz 1.)

Grafički prikaz 1. Promjene baznog indeksa tečajne liste hrvatske kune u odnosu na odabrane valute u razdoblju 2012. do 2020. godine

Izvor: obrada autora (prema: Hrvatska narodna banka, 2021c: n.p.)

U grafikonu je vidljivo kako hrvatska kuna najmanje odstupa od eura, što je i očekivano budući da Hrvatska narodna banka promatra kretanje tečaja kune u odnosu na euro s obzirom na razinu „euroiziranosti“ hrvatskog tržišta, tj. razinu zaduženosti javnog i privatnog sektora u euru ili uz valutnu klauzulu povezanu s eurom, činjenicu da su zemlje eurozone najveći trgovinski partneri Republike Hrvatske te činjenicu da se značajan dio štednje u Republici Hrvatskoj odnosi na štednju u euru. Minimalna odstupanja proizlaze i od toga jer Hrvatska mora zadržati stabilan tečaj kako bi mogla uvesti euro kao svoju nacionalnu valutu. Najveće odstupanje kako je već rečeno ima s japanskim jenom jer se Japan godinama bori s deflacijom. Tablica 4. prikazuje kretanje tečaja u 2020. godini po mjesecima.

Tablica 4. Tečajna lista i bazni indeksi za odabrane valute u 2020. godini na mjesečnoj razini

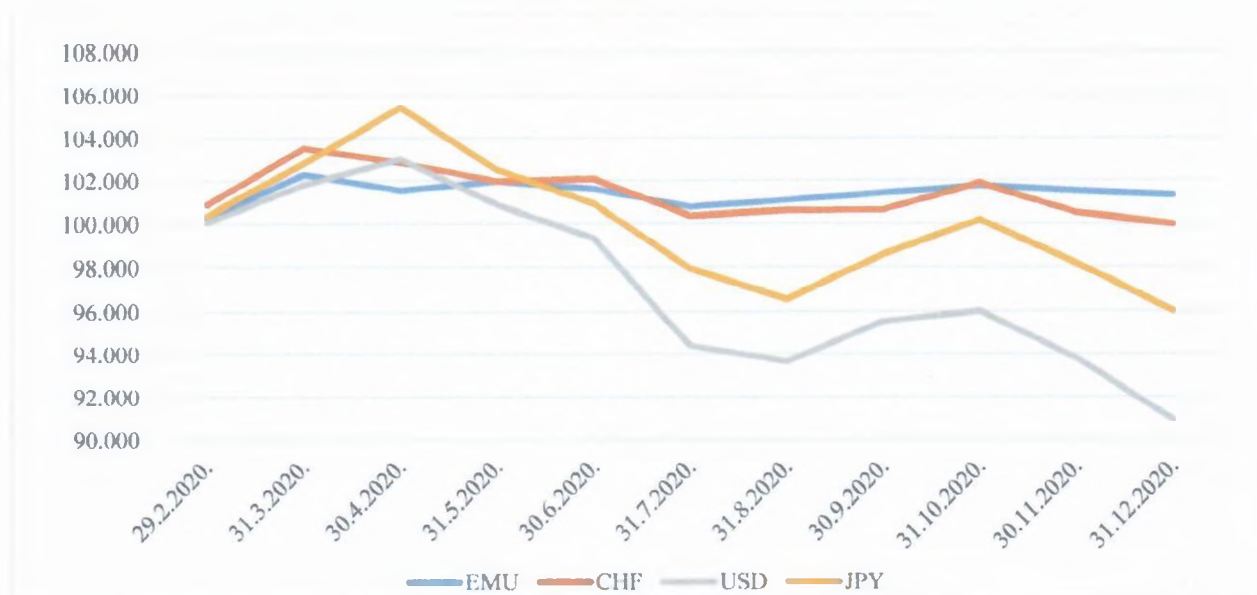
Valuta	EMU	CHF	USD	JPY
31.1.2020.	7,437908	6,950666	6,753753	6,199807
29.2.2020.	7,456909	7,012327	6,758732	6,222387
31.3.2020.	7,609231	7,195490	6,876225	6,373958
30.4.2020.	7,552616	7,148037	6,957730	6,534535
31.5.2020.	7,584021	7,087208	6,812199	6,354970
30.6.2020.	7,558818	7,094817	6,707621	6,256264
31.7.2020.	7,494417	6,975444	6,375514	6,070812
31.8.2020.	7,519193	6,992647	6,324496	5,985189

30.9.2020.	7,544189	6,993779	6,452989	6,111129
31.10.2020.	7,568318	7,080473	6,484166	6,209647
30.11.2020.	7,551837	6,984681	6,334902	6,084793
31.12.2020.	7,536898	6,948371	6,139039	5,952376
	EMU	CHF	USD	JPY
31.1.2020.	-	-	-	-
29.2.2020.	100.255	100.887	100.074	100.364
31.3.2020.	102.303	103.522	101.813	102.809
30.4.2020.	101.542	102.840	103.020	105.399
31.5.2020.	101.964	101.964	100.865	102.503
30.6.2020.	101.626	102.074	99.317	100.911
31.7.2020.	100.760	100.356	94.400	97.919
31.8.2020.	101.093	100.604	93.644	96.538
30.9.2020.	101.429	100.620	95.547	98.570
31.10.2020.	101.753	101.868	96.008	100.159
30.11.2020.	101.532	100.489	93.798	98.145
31.12.2020.	101.331	99.967	90.898	96.009

Izvor: Preuzeto u cijelosti (Hrvatska narodna banka, 2021c: n.p.)

Početkom godine dolazi do deprecijacije kune te se u sedmom mjesecu situacija mijenja porastom kupovne moći hrvatske kune. Najstabilniji tečaj sa minimalnim oscilacijama ima tečaj eura, no ono što se htjelo dokazati tečajem kroz godinu jest ukazati na to kako dolazi do aprecijacije kune tokom ljeta zbog velike potražnje za kunom zbog turističke sezone. Grafički prikaz 2. daje detaljniji prikaz sezonskih oscilacija.

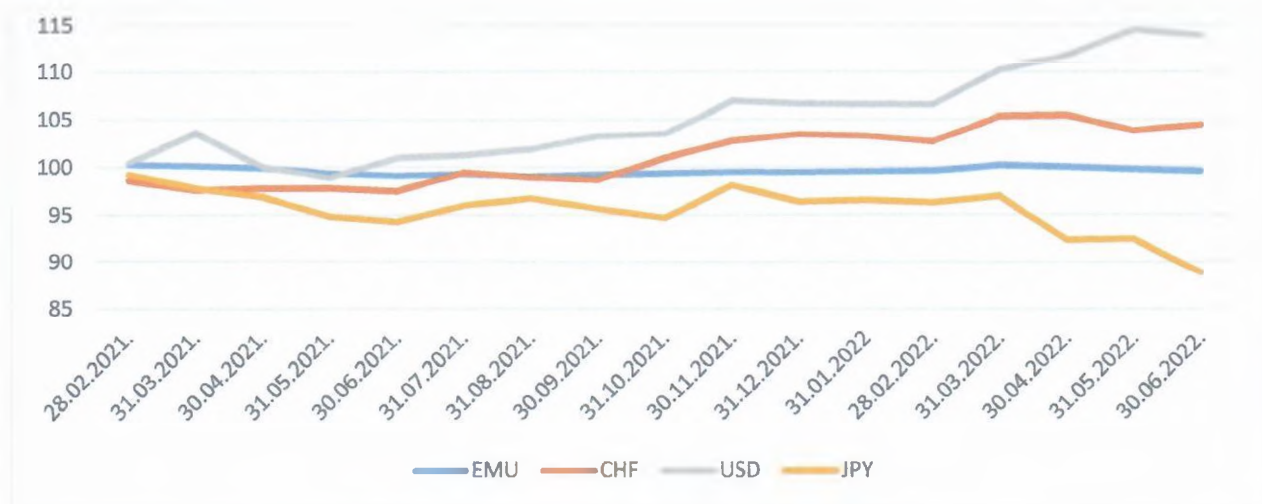
Grafički prikaz 2. Prikaz promjene baznog indeksa tečaja hrvatske kune u 2020. godini na mjesečnoj razini

Izvor: obrada autora (prema: Hrvatska narodna banka, 2021c: n.p.)

Grafički prikaz 2. ukazuje na slične trendove kretanja svih valuta osim eura u odnosu na hrvatsku kunu. Američki dolar i japanski jen ukazuju kako je došlo do značajne promjene u kretanju tečaja u sedmom i osmom mjesecu 2020. godine, ali to nije slučaj i sa švicarskim frankom i eurom. U njihovoj situaciji hrvatska kuna je deprecirala od početka godine ali se tokom ljetnih mjeseci kupovna moć hrvatske kune polako penjala da bi poslije ljetne sezone opet počela lagano padati. Grafički prikaz 3. daje uvid u podatke od početka 2021. do lipnja 2022. godine.

Grafički prikaz 3. Prikaz promjene baznog indeksa tečaja u razdoblju od siječnja 2021. do lipnja 2022. godine.

Izvor: obrada autora (prema: Hrvatska narodna banka, 2022c: n.p.)

Grafički prikaz tri pokazuje sličnu situaciju sve do trećeg mjeseca 2022. godine gdje je američki dolar počeo snažno rasti. Rast vrijednosti ove valute je prouzročen krizom u Ukrajini jer su Sjedinjene Američke Države sigurno utočište slobodnog novca, dok energetska kriza u Europskoj uniji te neizvjesnost po pitanju rata u Ukrajini odvraćaju sve veće ulagače te ih usmjeravaju prema sigurnijim područjima. Isto kao u prethodnim godinama tečaj kune u odnosu na euro je i nadalje stabilan.

4.3. Analiza promjene kupovne snage hrvatske kune

U ovom potpoglavlju analizirati će se promjena kupovne snage hrvatske kune u odnosu sa Europskom unijom, tj. s eurom pomoću harmoniziranih indeksa potrošačkih cijena usluga i dobara u totalu. „Harmonizirani indeksi potrošačkih cijena (HIPC) jesu ekonomski pokazatelji koji mjere promjenu u razini cijena dobara i usluga koje u tijeku vremena nabavljaju, koriste se njima ili ih plaćaju kućanstva, izračunati prema harmoniziranom pristupu i posebnom skupu definicija koji omogućuju izračun konzistentne mjere inflacije za Europsku uniju, europodručje i Europski gospodarski prostor, kojom se ujedno postiže i usporedivost među državama članicama“ (Hrvatska narodna banka, 2022: n.p.). Tablica 5. prikazuje harmonizirane indekse potrošačkih cijena dobara i usluga na području Europske unije i Hrvatske.

Tablica 5. Harmonizirani indeks potrošačkih cijena u razdoblju od 2011. do 2020. godine za EU i Hrvatsku

Godina	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Područje										
Europska unija	95,36	97,88	99,35	99,90	100,00	100,25	101,96	103,89	105,42	106,20
Hrvatska	94,59	97,76	100,04	100,26	100,00	99,37	100,67	102,23	103,04	103,06
% promjena EU	4,87	2,17	0,65	0,10	0,00	-0,25	-1,92	-3,74	-5,14	-5,84
% promjena HR	5,72	2,29	-0,04	-0,26	0,00	0,63	-0,67	-2,18	-2,95	-2,97

Izvor: obrada autora (prema: Hrvatska narodna banka, 2022d: n.p.)

U tablici je zadana bazna 2015. godina te je iz podataka vidljivo kako dolazi do postupne inflacije, tj. cijena košarice dobara i usluga je rasla kroz godine a kupovna moć kako eura tako i kune je opadala. Uspoređujući podatke između Europske unije i Hrvatske vidljivo je da je košarica dobara u Hrvatskoj bila jeftinija 2011. i 2012. godine, odnosno kupovna moć hrvatske kune je bila jača u odnosu na euro. S druge strane, 2013. godine košarica dobara i usluga u Hrvatskoj je bila skuplja u odnosu na 2015. godinu, dok je u eurozoni ta ista košarica bila jeftinija. S obzirom na navedeno, od 2013. pa do 2015. godine kupovna moć kune je manja u odnosu na euro. U razdoblju od 2016. do 2022. godine košarica dobara je jeftinija na području Hrvatske što znači kako je kupovna moć kune postupno jača u odnosu na euro u zadnjih 5 promatranih godina.

4.4. Gospodarenje emisijama gotovinskog novca

„Upravljanje emisijskom dobiti vezano je za sve vrste kovinskog i papirnog novca. S obzirom na različitu dostupnost i zastupljenost pojedinih vrsta kovinskog pa tako i papirnog novca, gospodarenjem emisijske dobiti povećavaju se učinci emisija novca.“ (Matić,2012:94)

Gospodarenje emisijama novca ogleda se kroz razne korekcije, izdavanja novih kolekcija novčanica i kovanica, izrađivanje novca od različitih materijala koji su jeftiniji kako bi se ostvarila veća emisijska dobit.

Uporaba jeftinijih materijala za izradu ili mijenjanje samog sastava ili materijala za izradu kovanica i novčanica stvara veću emisijsku dobit. Hrvatska emisijska djelatnost je relativno mlada pa se tako i nije mijenjao sastav kovanica niti materijal novčanica osim poboljšanja zaštite od krivotvorenja kod izdanja novčanica.

Apoeni od 5, 10, 20 lipa apoenskog niza koji imaju čeličnu jezgru koja je presvučena bakrom, niklom i željezom radi smanjenja cijene same kovanice. Jeftiniji materijal koji ima veći udio u kovanici presvučen sa skupljim materijalom u manjem udjelu. „Najveći učinci postižu se upravo u emisijama optjecajnog i prigodnog optjecajnog kovanog novca upravo zbog zastupljenosti“ (Matić,2012:98).

Pretvaranje jednog apoena u apoenskom nizu optjecajnog u prigodni novac također utječe na emisijsku dobit. Apoen od sto kuna se 1994. godine iskovao u obliku kovanice. Kovanica na licu ima prikazan portret svetog oca Ivana Pavla u sredini. Vrijednost kovanice nije nominalne vrijednosti već ima vrijednost zlata koja je uvećana za ažio. Njezina vrijednost je uvećana zbog sastava kovanice jer nije kovana istim materijalom a i niti istom kvalitetom kovničke stope kao i optjecajni kovani novac.

Redizajnom gotovinskog novca se povećava emisijska dobit ali se isto tako dobiva i na atraktivnosti samog novca. Primjer za redizajn jesu apoeni od 5, 10, 20, 50, 100 i 200 kuna iz 1993. godine, ovdje se radi o tome da su te novčanice postale nevažeće. Novčanice su prestale važiti kao platežno sredstvo 2001. godine te se još uvijek mogu zamijeniti bez naknade.

Danas većina ljudi novac doživljava kao sredstvo za plaćanje roba ili usluga, međutim on među notafilicarima predstavlja artefakt, nešto što ima veću vrijednost od one koja piše ili je iskovano na samoj novčanici ili kovanici. Većina kovanica je kružnog oblika pa zato kovanice neobične ili nepravilne forme imaju veću atraktivnost a samim time i veću vrijednost. Apoen od 25 kuna je emitiran kao prigodni optjecajni kovani novac u četiri izdanja u razdoblju od 1997. do 1998. godine. Sva izdanja kovanice nisu kružnog oblika već su dvanaesterokutnog oblika. Apoen od

25 kuna je izrađen od dva dijela što dodatno povećava potražnju za tom kovanicom. Jezgra apoena od 25 kuna hrvatsko Podunavlje je izrađena od aluminijske bronce dok je prsten oko jezgre od niklene bronce. Na licu kovanice nije brojčana oznaka kao kod optjecajnog novca već su lice i naličje zamijenile uloge pa se tako na naličju nalazi brojčana oznaka, grb i natpis Republika Hrvatska dok se na licu nalazi godina kovanja, natpis hrvatsko Podunavlje te prikaz zemljopisne karte hrvatskog Podunavlja. Dakle inovacije u izradi novca također utječu na atraktivnost bilo to kovanice ili novčanice kojom se postiže veća vrijednost od nominalne te koja utječe na emisijsku dobit.

Kakvoća otkova svih apoena hrvatskog optjecajnog kovinskog novca je kovnički sjaj, ono što bi moglo pridonijeti emisijskoj dobiti bi bilo kovanje drugom kakvoćom kao što je 1 dukat hrvatski kraljevski grad Knin. Dukat spada u prigodni kovinski novac. Kovan je 1995. godine u 3.000 komada sa kakvoćom otkova polirana ploča. (PP). Dukat je mase 3,50 grama, promjera 20 mm te je kovan od zlata.

4.5. Emisijski rezultat izdanja kovinskog novca Republike Hrvatske

Emisijska dobit je razlika između troška rada i materijala utrošenih za izradu jedne kovanice te njene nominalne cijene. Naravno emisijska dobit HNB-a nije samo dobit po izrađenoj kovanici već i kamate koje dobiva od poslovnih banaka prilikom posudbe novca. Podaci, tj. literatura nije pronađena koja bi ukazala na trošak koji otpada na proizvodnju kune ili lipa. „Jedini izvor je intervju sa Mavričekom, direktorom Direkcija trezora u Hrvatskoj narodnoj banci koji je dao prosječni godišnji trošak za proizvodnju lipa i kuna.“ (Boltižar, 2011:n.p.) Trošak po apoenu je vidljiv u tablici 5.

Tablica 6. Prosječni godišnji trošak izrade kovanog novca

Apoen	Prosječni godišnji trošak	Dobit po kovanici
1 lipa	6 lipa	-5 lipa
2 lipa	7 lipa	-5 lipa
5 lipa	15 lipa	-10 lipa
10 lipa	16 lipa	-6 lipa
20 lipa	19 lipa	1 lipa
50 lipa	26 lipa	24 lipa
1 kuna	72 lipa	28 lipa
2 kune	87 lipa	1 kuna i 13 lipa

5 kuna	1,08 lipa	3 kune i 92 lipa
--------	-----------	------------------

Izvor: obrada autora (prema podacima Boltižar, 2011: n.p.)

Iz tablice 3. je vidljivo kako od 9 apoena kovinskog optjecajnog novca pet apoena ostvaruje dobit, prijelomna točka je kod apoena od dvadeset lipa koji ostvaruje dobit od tek jedne lipa. Prva četiri apoena ne ostvaruju dobit već gubitak prilikom proizvodnje. Isti gubitak ostvaruju apoeni od jedne i dvije lipa, iako apoen dvije lipa ima veću kupovnu moć od jedne. Apoen od pet lipa ostvaruje najveći gubitak, te je za njega potrebno izdvojiti tri puta njegove nominalne vrijednosti kako bi se kovanica izradila. Trošak apoena od jedne i dvije kune zajedno prelazi trošak izrade apoena od 5 kuna. Isto tako dobit ove dvije kovanice ne prelazi dobit koju ima apoen od 5 kuna. Apoen od pet kuna je najisplativiji prilikom emitiranja a ujedno ima i najveću kupovnu moć među kovinskim apoenima optjecajnog niza. Tablica 6. prikazuje broj kovanica koje su emitirane u razdoblju od 2017. do 2021. godine.

Tablica 7. Broj izdanih kovanica u razdoblju od 2017. do 2021. optjecajnog kovanog novca

Opis	God.	5 kuna	2 kune	1 kuna	50 lipa	20 lipa	10 lipa	5 lipa	2 lipa	1 lipa
Hrvatski naziv	2017	31.983.500	55.605.000	68.000.000	45.652.000	57.750.000	52.200.000	59.294.000	2.500.000	3.609.000
Latinski naziv	2018	2.000.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000	0	0
Hrvatski naziv	2019	13.500.000	14.000.000	34.980.000	12.000.000	16.650.000	43.485.000	10.000.000	13.000.000	15.000.000
Latinski naziv	2020	2.000.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000
Hrvatski naziv	2021	2.000.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000	19.295.000	13.845.000	2.000.000	4.000	6.000

Izvor: Preuzeto u cijelosti (Hrvatska narodna banka, 2022c: n.p.)

U parnim godinama 2018. i 2020. godine emitirane su kovanice latinskog naziva svih apoena u nizu u prosjeku od dva milijuna kovanica po apoenu. Ako uzmemo da je prosječni trošak svih apoena 40 lipa a izrađeno je 32 milijuna kovanica, prosječni trošak iznosio bi okvirno 12 milijuna i osamsto tisuća kuna. Nominalna vrijednost svih kovanica bi iznosila 35.460.000 kuna. HNB u emisiji apoena parnih godina ostvaruje dobit približno oko 22.660.000 milijuna kuna. Emisija 2021. godine je zanimljiva jer se apoen od 5 kuna kovao u manjem broju a najviše se kovao apoen od dvadeset koji ima najmanju dobit i apoen od deset lipa koji ostvaruje gubitak. U ovoj godini je prikazan trošak po apoenu te i nominalnu vrijednost svakog apoena kako bi procijenili troškove i emisijsku dobit, no prema podacima objavljenim u radu Boltižara iz 2011. godine, s obzirom na nedostatak novijih izvora. Izračuni su prikazani u tablici 7.

Tablica 8. Procjena emisijska dobit 2021. godine

Apoen	Broj komada	Nominalna vrijednost	Trošak	Dobit
1 lipa	6.000	60 kn	360 kn	-300 kn
2 lipa	4.000	80 kn	280 kn	-200 kn
5 lipa	2.000.000	100.000 kn	300.000 kn	-200.000 kn
10 lipa	13.845.000	1.384.500 kn	2.215.200 kn	-830.700 kn
20 lipa	19.295.000	3.859.000 kn	3.666.050 kn	192.950 kn
50 lipa	2.000.000	1.000.000 kn	520.000 kn	480.000 kn
1 kuna	2.000.000	2.000.000 kn	1.440.000 kn	560.000 kn
2 kune	2.000.000	4.000.000 kn	1.740.000 kn	2.260.000 kn
5 kuna	2.000.000	10.000.000 kn	2.160.000 kn	7.840.0000 kn
Ukupno				10.301.750 kn

Izvor: obrada autora (prema podacima Hrvatska narodna banka 2022d te Boltižar, 2011)

Iz priložene tablice je vidljivo kako je dobit 2021. godine iznosila 10.301.750 milijuna kuna (preračunato prema troškovima prikazanim u radu Boltižara iz 2011. godine) iako je otkovan puno veći broj apoena s najvećim jediničnim troškom. Apoeni od pedeset lipa i 1 kune su svojom dobiti uspjeli pokriti proizvodnju apoena od 1, 2, 5, i 10 deset lipa.

Stabilnost nacionalne valute je jedan od razloga zbog kojeg HNB ostvaruje dobit svake godine. Naravno ne uspijeva na svakoj kovanici ostvariti dobit jer je kupovna moć pojedinih apoena neznatna. Ono što utječe na emisijsku dobit u nepovoljnom smislu je i sama veličina države tj. tržišta. Ono što bi moglo promijeniti emisijsku dobit odnosno gubitak kod prva 4 apoena u apoenskom nizu jest mijenjanje materijala izrade kovanica sa jeftinijim kao što su Sjedinjene Američke države napravile s jednim centom i gubitak pretvorile u emisijsku dobit, ili jednostavnim uklanjanjem kovanice iz apoenskog niza.

5. Rasprava

Osamostaljenjem Hrvatske i odvajanjem od Jugoslavije pred Narodnu banku Hrvatske, sadašnju Hrvatsku narodnu banku stavljen je ogroman zadatak; monetarni suverenitet. Emisijom hrvatskog dinara je uspješno stvorila preduvjet za stabilniji valutu i pravilno reagirala u suzbijanju hiperinflacije stvorivši antiinflacijski program. Emisijom kuna Hrvatska je ušla u stabilnu eru novčane valute i time poslala poruku kako je njeno gospodarstvo u uzlaznoj putanji. Broj novčanih apoena se nije mijenjao, mijenjala su se samo izdanja novčanica kao što je ime Narodne banke hrvatske koja danas ima ime Hrvatska narodna banka. Emisijska dobit središnje banke bi bila veća da je iskoristila tiskaru u Čakovcu u kojoj su se tiskali hrvatski dinari, no bilo je ocijenjeno kako se ne isplati dodatno ulagati jer je tehnologija kojom su se tiskali hrvatski dinari zastarjela, već novčanice tiskati u inozemstvu. Ono što kovani novac ima, jest prigodni kovani novac za razliku od novčanog, dakle postoji prostor za novčane apoene i pozitivnu emisijsku dobit.

Hrvatska trenutačno ima upravljano fluktuirajući tečaj kojim održava inflaciju stabilnom i niskom. Promjene tečaja te aprecijacija i deprecijacija kune utječu na agregatnu potrošnju, osobnu potrošnju te neto izvoz, npr. deprecijacijom kune dolazi do povećanja neto izvoza, no s obzirom na negativan utjecaj na domaću potražnju upitan je njezin efekt na BDP (Hrvatska narodna banka, 2022b). Fluktacije u tečaju su ukazale na mijenjanje kupovne moći hrvatske kune koja ne odstupa jako od baznog razdoblja. Jedini slučaj gdje je tečaj kune ojačao jest sa japanskim jenom. Japanski jen nije stabilan pokazatelj jer se Japan već dugi niz godina suočava s deflacijom. Najstabilniji tečaj je euro tečaj jer je kuna vezana za euro te HNB nastoji tečaj održati u ravnoteži, troškovi košarice dobara se kreću usporedivim smjerom te tečaj ukazuje na stabilnost hrvatske kune prema euru. Apoenski niz se nije mijenjao što također odlikuje stabilnu valutu. Aprecijacija i deprecijacija kune su zanemarive u danom razdoblju tako da je kuna zadržala svoju intervalutarnu vrijednost na istom nivou.

Harmonizirani indeks potrošačkih cijena je pokazao kako je cijena košarica u Hrvatskoj jeftinija u odnosu na Europsku uniju u zadnjih 5 promatranih godina, tj. od 2016. do 2020. godine, te dvije godine prije ulaska Hrvatske u Europsku uniju kupovna moć kune je jača u odnosu na euro, tj. cijene su niže. Ulaskom Hrvatske u eurozonu kupovna moć kune se smanjuje ali samo u razdoblju od 2013. do 2015. Raspon kretanja indeksa potrošačkih cijena između eurozone i hrvatske ne prelazi 3%, najveće odstupanje je u 2020. godini koje iznosi 2,87%.

U radu su prikazane i karakteristike kao što je sastav kovanice te je izrađena tablica gubitka ili dobit po izrađenoj kovanici. U radu je dokazano kako je 2021. godine HNB poslovala s dobitkom (no prema procjenama na osnovu troškova danim u radu Boltžara iz 2011. godine), ali naravno to ne uključuje dobit na svakom apoeni. 2021. godina je odabrana iz razloga što je otkovan puno veći broj kovanica koje ostvaruju gubitak ali unatoč tome HNB je uspio ostvariti dobit i u toj godini. Onaj gubitak koji je ostvaren uslijed izdavanja kovanica manjih apoena su nadoknadili apoeni veće nominalne vrijednosti. HNB bi mogao ostvarivati veću emisijsku dobit prestankom izdavanja apoena od pet lipa koji košta tri puta više od svoje nominalne vrijednosti ali bi to stvorilo niz problema prilikom gotovinskog plaćanja kao što je poskupljenje proizvoda zbog mogućeg zaokruživanja ili jednostavnog zaokruživanja vrijednosti računa te zadržavanja ostatka u kupoprodajnim transakcijama na štetu kupaca.

6. Zaključak

U svrhu izrade ovog rada provedeno je istraživanje razvoja zakonskog sredstva plaćanja Republike Hrvatske od njezinog osnutka. Nakon osamostaljivanja Republike Hrvatske bilo je potrebno stvoriti uvjete za uspostavljanje stabilnog monetarnog sustava, tj. stabilne novčane jedinice. U tom prijelaznom razdoblju uspostavljen je sustav koji je kao valutu imao hrvatski dinar koji je u kasnijem razdoblju napušten kao platežno sredstvo uslijed inflatornih pritisaka. Kako su inflatorni pritisci u kasnijim razdobljima bivali sve jači, tako je i hrvatski dinar mijenjao apoenski niz. Provedbom stabilizacijske politike od strane HNB-a stvoreni su preduvjeti za uspostavljanje hrvatske kune kao stabilne nacionalne valute. Jedinu funkciju koju je kuna ostvarila u ograničenoj mjeri je pohrana vrijednosti, što upućuje na nisku razinu povjerenja građana unatoč njezinoj stabilnosti.

U okviru rada je objašnjena razlika između optjecajnog i prigodnog kovanog novca te način na koji se te dvije kategorije međusobno isprepliću kroz prigodni optjecajni kovani novac. Kovani novac je zastupljeniji ali opet njegova nominalna vrijednost nije ni približna papirnim apoenima. Ono što papirni novac, za razliku od kovanog novca, gotovo da nema jest unutarnju vrijednost. U radu se istraživala emisijska dobit svakog apoena kovanog novca. Gledano na cijeli apoenski niz, kuna uspijeva ostvariti emisijsku dobit svake godine. Apoena od 5 lipa ima trošak izrade tri puta veći nego njegova nominalna vrijednost, izbacivanjem tog apoena iz apoenskog niza bi riješilo problem emisijskog gubitka te kovanice ali bi se stvorio novi problem operativnog tipa koji bi nastao prilikom transakcija gotovinskog plaćanja.

Analiza prikazana u okviru ovog rada uspoređuje hrvatsku kunu i njemačku marku u razdoblju od 1994. do 1998. te je utvrđeno kako je kuna stabilna valuta kojoj se kupovna moć, s obzirom na oscilacije samo manjeg intenziteta, značajnije ne mijenja. Kuna je također uspoređena sa eurom, japanskim jenom, švicarskim frankom i američkim dolarom u razdoblju od 2011. do 2021. godine. Cilj ovog rada je bio odrediti kupovnu moć hrvatske kune u odnosu na strane valute. Najmanje oscilacije kupovne moći hrvatske kune ima sa eurom jer većina robne razmjene se odvija preko europskog tržišta te je najveći dio zaduženosti hrvatskog javnog i privatnog sektora izražen u euru. Također je stabilnost hrvatske kune nužna kako bi se mogao uvesti euro kao nacionalna valuta. Rezultati analize kretanja tečaja su ukazali na to da je kupovna moć hrvatske kune već desetljećima stabilna u odnosu na euro. Zapravo nema nekakvog značajnog pada intervalutarne vrijednosti osim tijekom ljetne sezone kada vrijednost hrvatske kune raste uslijed povećanog priljeva deviznih sredstava u Hrvatsku.

Analiza kretanja kupovne moći hrvatske kune kroz harmonizirane indekse potrošačkih cijena je ukazala na to da je kupovna moć hrvatske kune ili da je cijena košarice dobara i usluga u većem dijelu promatranog razdoblja od 2011. do 2020. godine bila jeftinija u odnosu na eurozonu no odstupanja ne prelaze 2,87 posto.

Hrvatska kuna od 1993. pa do danas nije mijenjala apsolutni niz što također odlikuje stabilnu nacionalnu valutu. Minimalne oscilacije prema euru dokazuju kako Hrvatska narodna banka obavlja svoj posao kako bi se euro uveo kao nacionalna valuta. Prilikom istraživanja emisijske dobiti kovanog novca vrlo su oskudne informacije o trošku izrade pojedinih apoeni, stoga se ostavlja upit jesu li uključeni svi troškovi prilikom izrade pojedinog apoeni ili samo njegova unutarnja vrijednost. Daljnja ograničenja istraživanja se odnose na činjenicu da su dane informacije o trošku u radu Boltžara (2011) vezane za jednu godinu dok se cijena materijala kroz godine zasigurno povećavala stoga su morali rasti i troškovi izrade kovanog novca. Također, u analizi stabilnosti valute se koristio samo tečaj koji je jedan od mjerila. Prilikom budućih istraživanja emisijska dobit bi se trebala analizirati kroz godine na osnovu stvarnih ukupnih troškova proizvodnje i distribucije kovanog novca.

7. Literatura

1. Matić, B. (2010). *Hrvatska emisijska politika u segmentu kovinskoga novca*, Numizmatičke Vijesti, 52(63), str. 129-144. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/237333> (Datum pristupa: 01.06.2021.)
2. Matić, B. (2012). *Modeli upravljanja emisijskom dobiti od kovinskog novca*. Numizmatičke Vijesti, 54(65), str. 96-105. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/190277> (Datum pristupa: 01.06.2021.)
3. Matić, B. (2014). *Gospodarenje prigodnim kovinskim novcem*. Numizmatičke Vijesti, 56(67), str. 79-86. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/189723> (Datum pristupa: 01.06.2021.)
4. Matić. (2012). *Hrvatski monetarni suverenitet- hrvatske kovnice i tiskare novca. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Ekonomski fakultet u Osijeku, Hrvatski novčarski zavod Zagreb.*
5. Matić. (2016). *Monetarna ekonomija*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Ekonomski fakultet u Osijeku.
6. Pufnik, A. (1997), Paritet kupovne moći kao dugoročni ravnotežni uvjet: kointegracijski test u slučaju Hrvatske (1991.-1996.). *Privredna kretanja i ekonomska politika*, 7(55), str. 57-85. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/31034> (Datum pristupa: 25.08.2021.)
7. Srb, Matić B., (2009). *Kovani novac Republike Hrvatske*. Zagreb: Agencija za komercijalnu djelatnost
8. Srb, Matić B., Marković B. (2003). *Monetarne financije*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Ekonomski fakultet u Osijeku.

Mrežni izvori:

1. Boltižar, M. (2011). Zadarski.hr. Mjesto gdje se kuje novac: zavirite u jedan od najtajnijih proizvodnih pogona. Raspoloživo na: <https://zadarski.slobodnadalmacija.hr/zadar/forum/izrada-jedne-lipe-kosta-6-lipa-i-nije-istina-da-su-te-kovanice-nestale-566956> [pristupljeno 15.06.2021].
2. Hrvatska narodna banka. (1995). 5 kuna - 500. obljetnica tiskanja Senjskoga glagoljskog misala. Raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/-/5-kuna-500-obljetnica-tiskanja-senjskoga-glagoljskog-misala-> [pristupljeno 15.06.2021].
3. Hrvatska narodna banka. (2002). 50 kuna. Raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/novac/novcanice/apoeni/50-kuna> [pristupljeno 15.06.2021].
4. Hrvatska narodna banka. (2015). 5 kuna - 500. obljetnica tiskanja Senjskoga glagoljskog misala. Raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/-/5-kuna-500-obljetnica-tiskanja-senjskoga-glagoljskog-misala-> [pristupljeno 15.06.2021].
5. Hrvatska narodna banka. (2015). Gotov novac- Pregled izrađenog optjecajnog kovanog novca. Raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/gotov-novac> [pristupljeno 25.08.2021].

6. Hrvatska narodna banka. (2015). Gotov novac- Stanje gotovog novca izvan trezora HNB i gotovinskih centara. Raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/gotov-novac> [pristupljeno 25.08.2021].
7. Hrvatska narodna banka. (2015a). 1 lipa. Raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/novac/kovanice/apoeni/1-lipa> [pristupljeno 15.06.2021].
8. Hrvatska narodna banka. (2015b). 2 lipe. Raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/novac/kovanice/apoeni/2-lipe> [pristupljeno 15.06.2021].
9. Hrvatska narodna banka. (2015c). 5 lipa. Raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/novac/kovanice/apoeni/5-lipa> [pristupljeno 15.06.2021].
10. Hrvatska narodna banka. (2015d). 10 lipa. Raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/novac/kovanice/apoeni/10-lipa> [pristupljeno 15.06.2021].
11. Hrvatska narodna banka. (2015e). 20 lipa. Raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/novac/kovanice/apoeni/20-lipa> [pristupljeno 15.06.2021].
12. Hrvatska narodna banka. (2015f). 50 lipa. Raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/novac/kovanice/apoeni/50-lipa> [pristupljeno 15.06.2021].
13. Hrvatska narodna banka. (2015g). 1 kuna. Raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/novac/kovanice/apoeni/1-kuna> [pristupljeno 15.06.2021].
14. Hrvatska narodna banka. (2015h). 2 kune. Raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/novac/kovanice/apoeni/2-kune> [pristupljeno 15.06.2021].
15. Hrvatska narodna banka. (2015i). 5 kuna. Raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/novac/kovanice/apoeni/5-kuna> [pristupljeno 15.06.2021].
16. Hrvatska narodna banka. (2015j). 5 kuna. Raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/novac/novcanice/apoeni/5-kuna> [pristupljeno 15.06.2021].
17. Hrvatska narodna banka. (2015k). 10 kuna. Raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/novac/novcanice/apoeni/10-kuna> [pristupljeno 15.06.2021].
18. Hrvatska narodna banka. (2015l). 20 kuna. Raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/novac/novcanice/apoeni/20-kuna> [pristupljeno 15.06.2021].
19. Hrvatska narodna banka. (2015m). 50 kuna. Raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/novac/novcanice/apoeni/50-kuna> [pristupljeno 15.06.2021].
20. Hrvatska narodna banka. (2015n). 100 kuna. Raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/novac/novcanice/apoeni/100-kuna> [pristupljeno 15.06.2021].
21. Hrvatska narodna banka. (2015o). 200 kuna. Raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/novac/novcanice/apoeni/200-kuna> [pristupljeno 15.06.2021].
22. Hrvatska narodna banka. (2015p). 500 kuna. Raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/novac/novcanice/apoeni/500-kuna> [pristupljeno 15.06.2021].
23. Hrvatska narodna banka. (2015r). 1000 kuna. Raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/novac/novcanice/apoeni/1000-kuna> [pristupljeno 15.06.2021].
24. Hrvatska narodna banka. (2021a) Pregled izrađenog optjecajnog kovanog novca. Raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/gotov-novac> [pristupljeno 25.08.2021].
25. Hrvatska narodna banka. (2022b). Negativni efekti deprecijacije kune nadmašuju pozitivne. Raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/-/negativni-efekti-deprecijacije-kune-nadmasuju-pozitivne> [pristupljeno 05.09.2022].

26. Hrvatska narodna banka. (2021c) Tečajna lista. Raspoloživo na:
<https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/monetarna-politika/tečajna-lista/tečajna-lista>
[pristupljeno 25.08.2021].
27. Kuna lipa hrvatski numizmatički portal (n.d.) 5 kuna. Raspoloživo na:
<http://www.kunalipa.com/katalog/kovanice/specijal.php> [pristupljeno 15.06.2021].
28. Hrvatska narodna banka. (2022a). Harmonizirani indeks potrošačkih cijena.
Raspoloživo na: [https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/odabrane-
nefinancijske-statistike/indeksi-cijena](https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/odabrane-
nefinancijske-statistike/indeksi-cijena) [pristupljeno 05.09.2022].
29. Hrvatska narodna banka. (2022c). Broj izdanih kovanica za razdoblje 2017. do 2021.
Raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/gotov-novac>
[pristupljeno 05.09.2022].
30. Hrvatska narodna banka. (2022d). Procjena emisijske dobiti. Raspoloživo na:
<https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/gotov-novac> i
[https://zadarski.slobodnadalmacija.hr/zadar/forum/izrada-jedne-lipe-kosta-6-lipa-i-
nije-istina-da-su-te-kovanice-nestale-566956](https://zadarski.slobodnadalmacija.hr/zadar/forum/izrada-jedne-lipe-kosta-6-lipa-i-
nije-istina-da-su-te-kovanice-nestale-566956)

Kratice:

HNB= Hrvatska narodna banka

KK= kovnički sjaj

gr.= gram

kn= kuna

lp=lipa

NBH= Narodna banka Hrvatske

mm= milimetar

Al.= aluminij

Mg.= Magnezij

PP= polirana ploča

lat.= latinski

Popis tablica:

Tablica 1. Stanje gotovog novca izvan trezora i gotovinskih centara.....	17
Tablica 2. Tečajna lista njemačke marke.....	19
Tablica 3. Tečajna lista i promjene deviznog tečaja.....	20
Tablica 4. Tečajna lista 2020. godine.....	21
Tablica 5. Tablica 5. HIPC u razdoblju od 2011. do 2020. godine za EU i Hrvatsku..	24
Tablica 6. Prosječni godišnji trošak izrade kovanog novca.....	26
Tablica 7. Broj izdanih kovanica u razdoblju od 1994. do 1998. optjecajnog kovanog.....	27
Tablica 8. Emisijska dobit 1997. godine.....	28

Popis slika:

Slika 1. Lice i naličje glagoljskog Misala.....	5
Slika 2. Lice i naličje prigodnog kovinskog novca.....	6
Slika 3. Lice i naličje kovanice 1. lipe	8
Slika 4. Lice i naličje kovanice 2 lipe.....	8
Slika 5. Lice i naličje kovanice 5 lipa.....	9
Slika 6. Lice i naličje kovanice 10 lipa.....	9
Slika 7. Lice i naličje kovanice 20 lipa.....	10
Slika 8. Lice i naličje kovanice 50 lipa.....	10
Slika 9. Lice i naličje kovanice 1. kune.....	10
Slika 10. Lice i naličje kovanice 2. kune.....	11
Slika 11. Lice i naličje kovanice 5 kuna.....	11
Slika 12. Lice i naličje novčanice 5 kuna.....	12
Slika 13. Lice i naličje novčanice 10 kuna.....	13
Slika 14. Lice i naličje novčanice 20 kuna.....	13
Slika 15. Lice i naličje novčanice 50 kuna.....	13
Slika 16. Lice i naličje novčanice 100 kuna.....	14
Slika 17. Lice i naličje novčanice 200 kuna.....	14
Slika 18. Lice i naličje novčanice 500 kuna.....	14
Slika 19. Lice i naličje novčanice 1000 kn.....	15

Popis grafičkih prikaza:

Grafički prikaz 1. Promjene tečajne liste hrvatske kune u odnosu na odabrane

valute u razdoblju 2012. do 2020. godine.....	21
Grafički prikaz 2. Prikaz promjene tečaja hrvatske kune u 2020. godini na mjesečnoj razini.....	22
Grafički prikaz 3. Prikaz promjene tečaja u razdoblju od siječnja 2021. do lipnja 2022. godine.....	23